

Od średniowiecza do końca w. XIX

(Arta din Țlaska Opolskiego de la începuturi și pînă la sfîrșitul secolului XIX),

Kraków, 1974

Monumentala lucrare elaborată de către doi dintre cei mai reputeți istorici de artă contemporani din Polonia — T. Chrzanowski și M. Kornecki — se înscrie în circuitul științific european prin marea bogăție a informațiilor, cadrul larg, european, în care se înscriu aserțiunile, antologia bogată a ilustrațiilor.

Concepută ca o lucrare monografică asupra unei întinse zone din Polonia de sud-vest, cartea cuprinde cîteva mari capitole, fiecare făcînd o analiză detaliată a genurilor artistice reprezentative atît pentru această zonă cît și asupra stilurilor sau genurilor de creație diverse. Se are în permanență în vedere o definire a trăsăturilor specifice zonei cît și încadrarea mai largă a fenomenului în complexitatea problematicei artei poloneze și europene.

Săpăturile arheologice au scos la iveală prețioase așezări care definesc în parte specificul arhitecturii polone în evul mediu timpuriu (ca de exemplu existența acelor „goroduri” — construcții masive din birne orizontale). Sînt urmărite structurile arhitectonice ale perioadei romanice și gotice timpurii, sculptura (mai ales în piatră), pictura cu vestigiile ei datate încă din 1320, orfevrăria și argintăria, artele decorative.

Capitolul despre *Epoca renașterii și manierismului* debutează cu o schiță generală asupra cauzelor care au generat apariția formelor renascentiste în Polonia, legătura cu centrele Renașterii italiene care a lăsat o serioasă amprentă nu numai în arhitectură (civilă, ecleziastică și militară) ci și în sculptură, pictură și arta aplicată.

Considerații de ordin istoric preced și capitolele rezervate stilului baroc, clasicismului sau eclecticismului. Și de astă dată ni se prezintă în ordine: arhitectura, sculptura, pictura, artele decorative, în fiecare caz expunerea fiind însoțită de imagini selective de monumente, considerate multe din acestea capodopere ale artei poloneze.

Cîteva zeci de pagini sînt rezervate în lucrare prezentării elementelor definitorii ale artei populare tradiționale sub diferitele sale aspecte concrete de manifestare pînă să ajungă la imaginea generală a secolului al XIX-lea. Cele mai vechi reprezentante ale arhitecturii populare din această zonă, rămase pînă azi în picioare, sînt monumentalele biserici de lemn, multe din ele datate în secolul al XVII-lea. Privitor la locuința din mediul rural se subliniază faptul că exemplarele rămase pînă azi nu depășesc în vechime secolul al XVIII-lea, dar că acestea sînt continuatoa-

rele peste veacuri a unor tipuri arhitectonice durate, deopotrivă în lemn sau piatră, în epocile anterioare. Nu sînt omise nici instalațiile tehnice țărănești, anexele gospodărești cu întreg inventarul lor tradițional și specific acestei părți a Poloniei. Interesante manifestări de artă populară se pot apoi urmări în alte genuri de creație: cioplirea pietrei, sculptura în lemn, organizarea artistică a interiorului locuinței, mobilierul de factură veche etc.

Atît pentru istoricii de artă cît și pentru etnografii din România cartea celor doi cercetători polonezi oferă un bogat material comparativ indispensabil de altfel tuturor cercetărilor de sinteză care vor să definească elementele caracteristice ale civilizației și culturii europene pe lungi perioade de timp. Vom găsi aici surprinzătoare analogii.

Ceea ce se poate reproșa acestei atît de substanțiale lucrări este lipsa unor rezumate în principalele limbi de circulație mondială, lucru ce ar fi ușurat cu mult înțelegerea mai clară a tuturor aspectelor arătate mai sus, tratate cu competență și mult spirit de discernămint al valorilor autentice.

I. GODEA

Întreprinderea poligrafică „Crișana“, Oradea, com. 361/1976

